

Wykład 3. Kresy zbiorów. Ciągi liczbowe.

Uzupełnienia:

1. Wartość bezwzględna

$$|a| = \begin{cases} a, & \text{jeśli } a \geq 0 \\ -a, & \text{jeśli } a < 0. \end{cases}$$

Własności

- Jeśli $a \leq |b|$ i $-a \leq |b|$, to $|a| \leq |b|$.
 Uzasadnienie a. przypadek $a \geq 0$: $|a| = a \leq |b|$
 b. przypadek $a < 0$: $|a| = -a \leq |b|$
 w obu przypadkach żądana nierówność jest prawdziwa.

- $\bigwedge_{x,y} |x+y| \leq |x| + |y|$

Uzasadnienie

$$\begin{array}{lcl} x \leq |x|, y \leq |y| & -x \leq |x|, -y \leq |y| & \\ \hline x+y \leq |x| + |y| & -(x+y) \leq |x| + |y| & \\ \hline |x+y| \leq |x| + |y| & & \end{array}$$

- $\bigwedge_{x,y} ||x| - |y|| \leq |x - y|$

Uzasadnienie

$$\begin{array}{lcl} |x| = |x - y + y| \leq |x - y| + |y|, & \text{zamiana } x \text{ na } y & \\ |x| - |y| \leq |x - y| & |y| - |x| \leq |x - y| & \\ \hline ||x| - |y|| \leq |x - y| & & \end{array}$$

2. Kresy zbiorów.

Niech $\emptyset \neq A$, będzie ograniczony. Określamy

- zbiór liczb $\check{a}$ ograniczających zbiór A od dołu: $\check{A} = \{\check{a} : \bigwedge_a a \in A \rightarrow \check{a} \leq a\} \cup \{-\infty\}$
- zbiór liczb $\hat{a}$ ograniczających zbiór A od dołu: $\hat{A} = \{\hat{a} : \bigwedge_a a \in A \rightarrow a \leq \hat{a}\} \cup \{\infty\}$

Z Zasady zupełności wynika, że w zbiorze $\check{A}$ jest element największy $\max \check{A} \in \check{A}$, a w zbiorze $\hat{A}$ jest element najmniejszy $\min \hat{A} \in \hat{A}$. Te liczby służą do określenia kresów zbioru A :

- kres dolny: $\inf A = \max \check{A}$
- kres górny: $\sup A = \min \hat{A}$.

Z określenia kresów wynika, że

- $\bigwedge_{a \in A} \inf A \leq a \leq \sup A$

Przykład

Niech $A = [0, 2]$. Wtedy

$$\check{A} = (-\infty, 0] \cup \{-\infty\}, \quad \hat{A} = [2, \infty) \cup \{\infty\}$$

$$\max \check{A} = \inf A = 0, \quad \min \hat{A} = \sup A = 2.$$

Przykład

Niech $A = (0, 2)$. Wtedy

$$\check{A} = (-\infty, 0] \cup \{-\infty\}, \quad \hat{A} = [2, \infty) \cup \{\infty\}$$

$$\max \check{A} = \inf A = 0, \quad \min \hat{A} = \sup A = 2.$$

Przykład

Zbiór liczb naturalnych $\mathbb{N}$ jest nieograniczony od góry ($\hat{\mathbb{N}} = \{\infty\}$ i $\sup \mathbb{N} = \infty$).

Uzasadnienie

Dowód nie wprost (a.c.), zakładamy przeciwnie, że zbiór $\mathbb{N}$ jest ograniczony od góry. Niech $c = \sup \mathbb{N}$. Wtedy liczba $c - 1$ (jako mniejsza od c) nie jest liczbą ograniczającą zbiór $\mathbb{N}$ od góry, więc istnieje liczba naturalna $n_0 \in \mathbb{N}$ taka, że $c - 1 < n_0$. Ponieważ wtedy $c < n_0 + 1$ i $n_0 + 1 \in \mathbb{N}$, c nie jest liczbą ograniczającą zbiór $\mathbb{N}$ od góry. Uzyskana sprzeczność dowodzi prawdziwości twierdzenia.

Wniosek: $(\bigwedge x \in \mathbb{R})(x > 0 \rightarrow (\bigvee n \in \mathbb{N})(0 < \frac{1}{n} < x))$.

Wniosek. Niech $A = \{\frac{1}{n} : n \in \mathbb{N}\}$. Wtedy $\check{A} = (-\infty, 0]$ i $\inf(A) = 0$.

Przykład.

Niech $A = \{2^{-n} : n \in \mathbb{N}\}$. Wtedy $\inf A = 0$ i $\sup A = 1$.

Uzasadnienie.

- $\sup A$: $1 = 2^0 > 2^{-n}$ dla $n \geq 1$;
- $\inf A$: zaczniemy od udowodnienia indukcyjnie nierówności

$$2^{-n} < \frac{1}{n}$$

dla $n \geq 2$, jest to nasza teza $T(n)$.

$$T(2): L = 2^{-2} = \frac{1}{4}, P = \frac{1}{2}, L < P,$$

$$T(n) \rightarrow T(n+1):$$

$$L = 2^{-(n+1)} = \frac{1}{2}2^{-n} \leq \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{n}, P = \frac{1}{n+1}, L < P$$

Na mocy zasady indukcji nasza teza $T(n)$ jest prawdziwa dla każdego naturalnego $n \geq 2$.

Stąd $(\bigwedge x \in \mathbb{R})(x > 0 \rightarrow (\bigvee n \in \mathbb{N})(0 < 2^{-n} < \frac{1}{n} < x))$, co oznacza, że $\inf(\{2^{-n} : n \in \mathbb{N}\}) = 0$.

Ciągi i granice

1. Ciągiem nazywamy funkcję $f : \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{R}$; stosujemy oznaczenie $a_n = f(n)$.
2. Def. granicy ciągu: $\lim_{n \rightarrow \infty} a_n = g$, jeśli

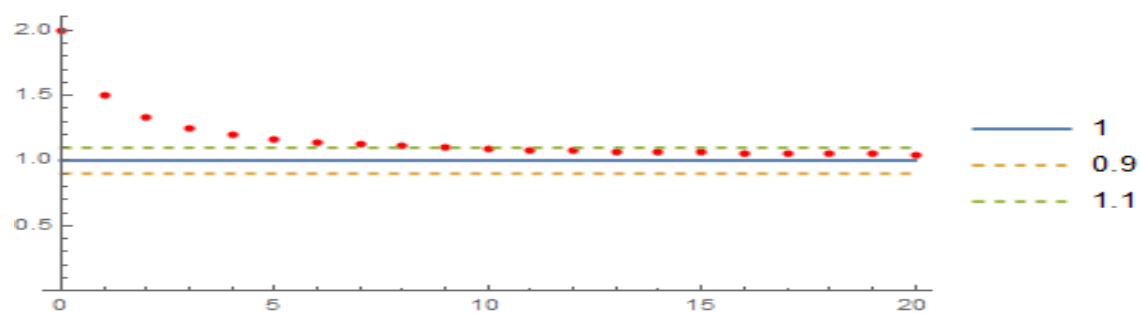
$$(L) \quad (\bigwedge \epsilon > 0)(\bigvee N \in \mathbb{N})(\bigwedge n > N)(|a_n - g| < \epsilon).$$

Mówimy, że ciąg jest zbieżny do g ; w skrócie piszemy $a_n \xrightarrow[n \rightarrow \infty]{} g$

3. Przykład: Jeśli $(\bigwedge n \in \mathbb{N})(a_n = c)$, to $\lim_{n \rightarrow \infty} a_n = c$. Uzasadnienie: rozpatrzmy dowolnie wybrany $\epsilon > 0$, w przedziale $(c - \epsilon, c + \epsilon)$ są wszystkie wyrazy ciągu $\{a_n\}$.

4. Przykład: $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n+1} = 0$. Uzasadnienie: rozpatrzmy dowolnie wybrany $\epsilon > 0$, wtedy dla wszystkich naturalnych n spełniających nierówność $n > \frac{1}{\epsilon}$, zachodzi $\frac{1}{n+1} \in (0 - \epsilon, 0 + \epsilon)$.

5. Przykład: $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{n+2}{n+1} = \lim_{n \rightarrow \infty} (1 + \frac{1}{n+1}) = \dots = 1$. Uzasadnienie: rozpatrzmy dowolnie wybrany $\epsilon > 0$, wtedy dla wszystkich naturalnych n spełniających nierówność $n > \frac{1}{\epsilon}$, zachodzi $1 + \frac{1}{n+1} \in (1 - \epsilon, 1 + \epsilon)$.

Rys. Ciąg $a_n = 1 + \frac{1}{n+1}$, granica $g = 1$, $\epsilon = 0.1$.